

DEMOKRATIJA I LJUDSKA PRAVA

LJUDI U POKRETU BEZ LJUDSKIH PRAVA

Izbjeglice i migranti u Bosni i Hercegovini bez
ljudskih prava

Nidžara Ahmetašević
April 2020.

Sredinom aprila u Bosni i Hercegovini će se otvoriti novi privremeni centar za smještaj izbjeglica i migranata, koji će imati kapacitet do 3.000 mesta. Centar će biti u mjestu Lipa, 22 kilometra udaljenom od grada Bihaća, sjever Bosne i Hercegovine.

Kamp će biti otvoren i naseljen u jeku pandemije COVID-19 i restriktivnih mjeru koje su nametnute u zemlji početkom marta, i vrijede kako za državljane BiH tako i za sve izbjeglice i migrante, čiji broj je teško utvrditi sa sigurnošću, ali se pretpostavlja da je u pitanju više od 7.000 ljudi.

DEMOKRATIJA I LJUDSKA PRAVA

LJUDI U POKRETU BEZ LJUDSKIH PRAVA

Izbjeglice i migranti u Bosni i Hercegovini bez
ljudskih prava

Nidžara Ahmetašević

April 2020.

Sredinom aprila u Bosni i Hercegovini će se otvoriti novi privremeni centar za smještaj izbjeglica i migranata, koji će imati kapacitet do 3.000 mjeseta. Centar će biti u mjestu Lipa, 22 kilometra udaljenom od grada Bihaća, sjever Bosne i Hercegovine.

Kamp će biti pod nadzorom Međunarodne organizacije za migracije (IOM) i DRC-a, a u njemu će djelovati i druge organizacije, dok će izgradnja i održavanje najvećim dijelom biti finansirani sredstavima EU, a na ime pomoći u upravljanju migracijama, od juna 2018. godine.

Lipa je selo pored Bihaća koje jedva da ja naseljeno. Do početka rata 1992. godine tu je živjelo oko 70 ljudi. Na popisu 2013. godine, nije registrovana nijedna osoba da stalno živi u selu, mada ima neznatan broj povratnika.

Kamp će biti otvoren i naseljen u jeku pandemije COVID-19 i restriktivnih mjera koje su nametnute u zemlji početkom marta, i vrijede kako za državljane BiH tako i za sve izbjeglice i migrante, čiji broj je teško utvrditi sa sigurnošću, ali se prepostavlja da je u pitanju više od 7.000 ljudi.

Oni koji su obišli prostor gdje će biti kamp tvrde da nisu ispunjeni uslovi propisani u Zakonu o azilu BiH, a koji nalaže "human i dostojanstven" smještaj. Naime, kamp je udaljen od naseljenog mjesta, nema prodavnica ni infrastrukture, nema vode, a nije jasno ni kako će biti riješen sanitarni čvor. Umjesto najavljenih kontejnera, postavljeni su veliki bijeli, plastični, šatori i u njima željezni kreveti.

NOVI KORIDOR, ISTI PROBLEMI

Bosna i Hercegovina nije bila dijelom aktivne izbjegličke rute na Balkanu sve do kraja druge polovice 2017. godine. U novembru te godine, šestogodišnjakinja Madina Hussiny, izbjeglica iz Afganistana, s porodicom je pokušala iz Srbije ući na teritorij Evropske unije, odnosno Hrvatske. Pri pokušaju prelaska zelene granice, otkrila ih je hrvatska policija te su ih, tvrdi porodica, prisilno natjerali da se vrate u Srbiju. U povratku, hodajući preko željezničke pruge, mala Madine se okliznula u trenutku kada je našao voz, i tragično preminula..

Njeno tijelo je sahranjeno na groblju u Šidu, a porodica je nakon više pokušaja uspjela ući u EU i tražiti azil.

Madinina smrt je pokazala stepen brutalnosti na EU granicama, a ljudi natjerala da počnu tražiti alternativne puteve. Bosna i Hercegovina, kao zemlja koja dijeli više od 1.000 km granice sa EU, u tom trenutku postaje najaktivniji dio Balkanske rute.

Od tada do kraja marta 2020. godine u BiH je registrovano više od 50.000 osoba iz preko 60 zemalja svijeta (Palestina, Sirija, Pakistan, Kašmir, Kina, Azerbejdžan, Kuba, Afganistan, Mianmar, Indija...). Većina je uspjela napustiti zemlju i otići dalje ka EU. Dio se, nakon niza neuspjelih pokušaja i preživljenog brutalnog nasilja na granicama EU, odlučio vratiti u Srbiju ili čak u Grčku. Tek rijetki pokušavaju ostati u BiH, dok se većina nada novoj prilici da krenu dalje ka EU.

No, Pandemija COVID-19 usporila je kretanje na Balkanskoj ruti, ostavljajući hiljade ljudi zaglavljene u uslovima ekstremnih restriktivnih mjera koje podrazumijevaju policijski sat, vojsku na ulicama, policiju sa dugim cijevima i prisilno zatvaranje u neuslovne kampove.

Bosna i Hercegovina, kao zemlja sa izuzetno komplikovanim državnim uređenjem, slabom vladavinom prava, tri nivoa vlasti, i temeljima koji počivaju na ratnim podjelama, sa liderima koje često dovode u vezu s korupcijom i nepotizmom,, nije spremno dočekala dolazak ljudi kojima je potrebna zaštita i specijalni tretman. Desetine hiljada ljudi već prve godine ostale su bez zakonom propisane zaštite i brige, i taj trend se nastavlja.

Postojeći zakoni – koje je, po uzoru na EU zakonodavstvo, radio UNHCR u poratnim godinama, a domaće vlasti su ga usvojile na preporuku međunarodne zajednice koja i dalje ima odlučujuću riječ u zemlji – nalažu, pored ostalog, dostojanstven i human smještaj za sve potencijalne tražitelje azila. Evropska unija, ali i pojedine zemlje članice, u takvoj situaciji preuzele su vodeću ulogu u upravljanju migracijama, a kao glavnog partnera na terenu izabrali su Međunarodnu organizaciju za migracije, UN partnersku agenciju, umjesto domaćih vlasti. Drugi razlog, i vjerovatno bitniji, za jako prisustvo EU leži u činjenici da su granice zatvorene i da zemlje članice ne žele još izbjeglica i migranta u svom sistemu.

Važno je napomenuti da je IOM, kao i UNHCR, bio prisutan u zemlji i ranije, ali i njegova predviđanja bila su da

do porasta broja ljudi u pokretu u BiH neće doći. Takva predviđanja ostavila su ga nespremnim, jednako kao i državu, za sve ljude kojima je trebao pružiti pomoći. Tako su u proljeće 2018. hiljade ljudi u BiH, uključujući žrtve rata, porodice sa djecom, bolesne – ostavljene na ulicama širom države. Formirani su privremeni kampovi, a najviše pomoći u tim danima dolazilo je od lokalnih ljudi, a potom i stranih volontera koji su došli u zemlju s namjerom da pomognu.

EU se aktivno uključila od juna 2018. godine, kada počinju dolaziti materijalna sredstva, a IOM počinje raditi na uspostavi centara za privremeni smještaj ljudi u pokretu.

Od samog početka Evropska unija i njeni partneri izabrali su da sarađuju s lokalnim i kantonalnim vlastima više nego s onima na nivou države, iako je to nivo koji je nadležan za pitanja ljudi u pokretu. Ministarstvo sigurnosti u svom sastavu ima i urede za strance i za azil, dok Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice ima ingerenciju i obavezu da se stara o ljudima koji dobiju status u zemlji. Kantonalne vlasti moraju slijediti tu politiku. Oslanjanjem na njih, međunarodne organizacije su umanjile ulogu države, te ohrabrike lokalne političke elite na pristup koji se kasnije pokazao kao diskriminiran, i često ne u skladu s propisanim zakonima i međunarodnim konvencijama.

BEZUSLOVNA PODRŠKA EU

Istovremeno, u oktobru 2018. održani su opći izbori. No, vlast na državnom nivou nije formirana do kraja 2019. godine, kada je nastupila još jedna blokada rada državnih institucija koju su uzrokovali domaći lideri. U tom trenutku, na čelo državnog Ministarstva sigurnosti dolazi Fahrudin Radončić, koji u samom početku mandata najavljuje da će odbaciti humanitarni aspekt krize u zemlji, te se fokusirati na sigurnosni. Vrlo brzo ovakav pristup naišao je na podršku nižih nivoa vlasti, a prečutno je dobio podršku i međunarodnih zvaničnika u BiH.

Restriktivne politike i kršenja zakona, naglašena antimigrantska retorika, za EU i međunarodne organizacije koje plaćaju da rade na pitanjima migracija u BiH, čini se, nisu problem. Zapisnici sa koordinacionih sastanaka koji se održavaju jednom mjesечно u Sarajevu i na kojima učestvuju svi akteri uključeni u pružanje podrške ljudima u pokretu, ukazuju na to da su predstavnici međunarodnih organizacija svjesni kršenja zakona, te da su upućivali žalbe određenim nivoima vlasti, uključujući i sudove. No, nisu javno izašli niti komentarisali situaciju ili uputili kritike ka vlastima koje krše zakone. Štaviše, EU ostaje njihov partner, te nerijetko u svojim istupima daje otvorenu podršku za ono što rade. Na taj način šalje se poruka koja negira ljudska prava ljudi u pokretu, a prednost se daje restriktivnim mjerama, a sve u svrhu zaustavljanja protoka ljudi ka zemljama članicama.

U takvoj atmosferi, Bosna i Hercegovina i najmanje 7.000 izbjeglica i migranata dočekuju proglašenje pandemije korona virusa. Prve mjere koje su uvedene u zemlji ticale su

se ljudi u pokretu i ograničenja njihovih sloboda. Uskoro se sa sličnim restrikcijama suočilo i domaće stanovništvo.

Uvođenjem ovih mjera, gotovo 6.000 ljudi prisilno je zatvoren u neuslovne centre u kojima nemaju dovoljno hrane, gdje je ograničen pristup vodi i ne mogu održavati ličnu higijenu, a zdravstvena briga podrazumijeva samo osnovno. U nekim od tih centara, kao što su Borići, Sedra i Salakovac, žive samo porodice i takozvane ranjive kategorije, među kojima ima žrtava nasilja, torture, čak trgovine ljudima. Tamo gdje nisu porodice, često se nalaze maloljetna lica, dječaci koji putuju sami i koji su ionako laka meta i nerijetko žrtve krijumčara, ali i drugih ljudi.

Naime, Odlukom koju je Ministarstvo sigurnosti BiH donijelo 26. marta, obustavljena je svaka posjeta centrima i izlazak iz njih. Vlasti u Unsko-sanskom kantonu, dijelu BiH gdje gravitira većina ljudi koji uđu u zemlju zbog blizne granice, zabrane su nametnule i ranije, već 18. marta. Tada su naložile i hitno izmjешanje osoba koje se nalaze izvan zvaničnih centara, zabranu prevoza svim prevoznim sredstvima za migrante, te zabranu ulaska na područje Kantona za one koji se kreću pješke. Također su zabranile smještaj u privatne objekte, čime su ustvari doprinijele krizi, povećavajući broj ljudi na ulicama, ali i opasnost od eventualnog širenja virusa.

Prema toj Odluci i preporuci Ministarstva, policija ima pravo da koristi i silu da vrati ljudi koji izađu iz kampa, čime se u nekim dijelovima BiH – Velika Kladuša i Bihać – obilato koriste. O tome svjedoče volonteri, sami ljudi u pokretu, te u svojim izvještajima spominje i Border Violence Monitoring mreža. Slučajevi policijskog nasilja registrovani su i u Sarajevu, gdje policija svakodnevno odvodi ljudi u prenapučene kampove Ušivak i Blažuj, čak i ako imaju privatni smještaj, gdje vrijeme provode u izolaciji. Kako često nema mjesta u odavno prepunim kampovima, ljudi koji bivaju dovedeni do kapije kampa, a zatim vraćeni nazad u grad. I tako u krug.

I kao da ovo nije dostatna mjera, 16. aprila sastalo se Vijeće ministara i donijelo mjeru koja nije u skladu s postojećim zakonima i konvencijama koje BiH potpisuje. Naime, ministri su odlučili, na prijedlog Ministarstva sigurnosti, da onemoćuće kretanje svih migranata i izbjeglica, ali i onih koji su izrazili namjeru da traže azil, pa i onih koji su već u procesu.

NEMOGUĆI ŽIVOTNI USLOVI

U BiH trenutno ima osam centara u koje su smješteni ljudi u pokretu, i svih osam je je zatvoreno. Od osam centara, samo dva – Azilantski centar Delijaš kod Sarajeva i Imigracioni centar u Lukavici, također kod Sarajeva, koji je detencijskog tipa – vode domaće vlasti, te djelimično centar Salakovac kod Mostara. Ostali centri – Sedra, Borići i Bira u Bihaću, Miral u Velikoj Kladuši, te Ušivak i Blažuj u Sarajevu – vodi IOM, raspolažući novcem koji pristiže iz EU preko Ureda specijalnog predstavnika EU u BiH.

Od juna 2018. do kraja 2019. godine, EU je na ovaj način i za ove svrhe uputila više od 36 miliona eura. Kako tvrde, većina je usmjerena za pomoći ljudima u pokretu.

No, uslovi života u kampovima i van njih za migrante i izbjeglice u BiH ne oslikavaju ova sredstva.

Istovremeno, u svim kampovima koje vodi IOM korisnici prijavljuju nedostatak hrane, kao i da postojeća hrana nije prilagođena svima, uključujući one koji imaju specijalnu prehranu zbog zdravstvenih razloga, ili djecu. Nasilje privatnog obezbjeđenja koje je angažovao IOM nije prestalo i pored niza žalbi koje su uglavnom dolazile od volontera i nevladinog sektora.

Pored fizičkog nasilja, korisnici usluga u kampovima žale se na grub odnos i tretman uposlenika. Jedna od mjera u ovim kampovima je stalno kažnjavanje korisnika, čak i u doba pandemije, na način da ako uposlenici kampa, bilo obezbjeđenje bilo neko drugi, zaključe da neka osoba nije poštovala pravila ili ono što je u određenom trenutku od nje traženo, on ili ona bivaju izbačeni iz kampa ili prebačeni u drugi, a oduzima im se i jedini "dokument" koji imaju, odnosno iskaznica kampa, koju izdaje IOM.

Na ovaj način kažnjavaju se i maloljetnici, osobe s posebnim potrebama i svi drugi.

Ljudi koji ne žive u kampovima žrtve su drugih vrsta nasilja. To se prije svega ogleda u nepostojanju adekvatnog smještaja, čak ni u doba pandemije, te nemogućnosti pristupa zdravstvenom sistemu ili hrani.

Još jedan problem koji volonterima prijavljuju ljudi u pokretu koji se nalaze u BiH je nedostatak informacija, kako o pandemiji tako i o njihovim pravima dok borave u BiH. Taj nedostatak informacija, naročito u doba pandemije,

razlog je za paniku i dodatni osjećaj stresa koji nerijetko spominju ljudi koji žive u kampovima. Psihološka pomoć gotovo ne postoji.

Za one koji su izvan centara, strah dolazi od spoznaje da uopće nemaju pristup zdravstvenom sistemu, te da nemaju nikakvu mogućnost da nabave hrani ili se pobrinu za osnovne potrebe.

Ionako problematičan pristup azilu sa pandemijom postaje skoro potpuno onemogućen. Problem pristupa azilu traje od 2017. godine, te je, prema zvaničnim podacima, samo oko 6 posto ljudi uspjelo podnijeti prijavu i ući u proceduru. Pored toga što nemaju dovoljno informacija o pristupu azilu, migranti i izbjeglice često nemaju dovoljno informacija ni o pravnoj pomoći koju obezbjeđuje UNHCR putem svojih partnera.

U ovakvoj atmosferi raste antimigrantsko raspoloženje koje forsiraju političari putem njima lojalnih medija, ali raste i solidarnost koju lokalno stanovništvo pokazuje sve ovo vrijeme. Brojne samoorganizovane grupe širom zemlje neprekidno pružaju podršku. One osiguravaju hranu, smještaj, garderobu, higijenska sredstva, pristup zdravstvenom sistemu. Broj ljudi koji pomažu nije se znatno smanjio ni tokom pandemije – mnogi pojedinci i manje grupe svakodnevno se trude da dođu do ljudi koji su prisiljeni živjeti na ulici, dok traže ništa drugo do ljudski i jednak tretman prema svima.

Na ovim fotografijama su prikazani uslovi života u kampovima Miral i Blažuj. Oba su prenapučena, te je održavanje preporučene fizičke distance nemoguće, jednako kao i bilo kakva privatnost.

O AUTORICI

Nidžara Ahmetašević, novinarka i nezavisna istraživačica

IMPRESSUM

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) | Ured u Bosni i Hercegovini
Kupreška 20, 71 000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Odgovorni: Dr. Peter Hurrelbrink

Tel.: +387 33 722 010
Fax: +387 33 613 505
E-mail: fes@fes.ba
www.fes.ba

DTP: Filip Andronik

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

342.726-054.7(497.6)

AHMETAŠEVIC, Nidžara

Ljudi u pokretu bez ljudskih prava [Elektronski izvor] : izbjeglice i
migranti u Bosni i Hercegovini bez ljudskih prava / Nidžara
Ahmetašević. - El. knjiga. - Sarajevo : Friedrich-Ebert-Stiftung, 2020. -
(Demokratija i ljudska prava)

Način pristupa (URL): <https://www.fes.de/>. - Nasl. sa nasl. ekrana. -
Opis izvora dana 24. 4. 2020.

ISBN 978-9958-884-92-4

COBISS.BH-ID 29115142

Publikaciju možete naručiti na e-mail: fes@fes.ba.
Stavovi, mišljenja i zaključci u ovoj publikaciji ne moraju nužno odražavati
stavove Friedrich-Ebert-Stiftung. Friedrich-Ebert-Stiftung ne garantuje za
tačnost podataka koji su izneseni u publikaciji.

Sva prava zadržana od Friedrich-Ebert-Stiftung.

LJUDI U POKRETU BEZ LJUDSKIH PRAVA

Izbjeglice i migranti u Bosni i Hercegovini bez ljudskih prava

Sredinom aprila u Bosni i Hercegovini će se otvoriti novi privremeni centar za smještaj izbjeglica i migranata, koji će imati kapacitet do 3.000 mesta. Centar će biti u mjestu Lipa, 22 kilometra udaljenom od grada Bihaća, sjever Bosne i Hercegovine.

Pandemija COVID-19 usporila je kretanje na Balkanskoj ruti, ostavljajući hiljade ljudi zaglavljene u uslovima ekstremnih restriktivnih mjera koje podrazumijevaju policijski sat, vojsku na ulicama, policiju sa dugim cijevima i prisilno zatvaranje u neuslovne kampove.

Kamp će biti otvoren i naseljen u jeku pandemije COVID-19 i restriktivnih mjera koje su nametnute u zemlji početkom marta, i vrijede kako za državljane BiH tako i za sve izbjeglice i migrante, čiji broj je teško utvrditi sa sigurnošću, ali se pretpostavlja da je u pitanju više od 7.000 ljudi.

žrtava nasilja, torture, čak trgovine ljudima. Tamo gdje nisu porodice, često se nalaze maloljetna lica, dječaci koji putuju sami i koji su ionako laka meta i nerijetko žrtve krijumčara, ali i drugih ljudi.

Uvođenjem ovih mjera, gotovo 6.000 ljudi prisilno je zatvoreno u neuslovne centre u kojima nemaju dovoljno hrane, gdje je ograničen pristup vodi i ne mogu održavati ličnu higijenu, a zdravstvena briga podrazumijeva samo osnovno. U nekim od tih centara, kao što su Borići, Sedra i Salakovac, žive samo porodice i takozvane ranjive kategorije, među kojima ima

Više informacija o ovoj temi pronađite na:
www.fes.ba